

MN. VICENT SORRIBES GRAMATGE
I
FRANCESC MARCO VALERO

NOTES PER A UNA
MONOGRAFIA
HISTÒRICA
DE
ROCAFORT

ROCAFORT 1955

Monografia Històrica de Rocafort

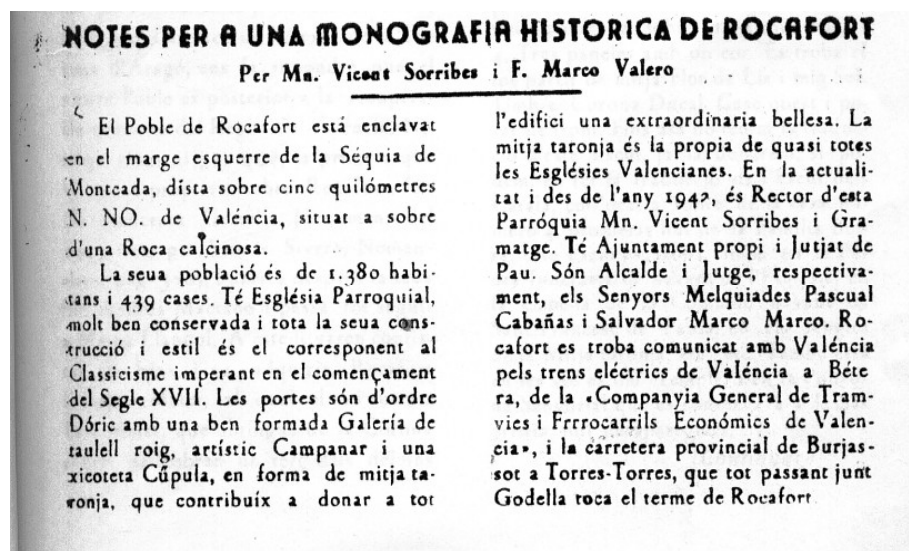
Transcripció i Fotografies
Juan Pérez Navarro

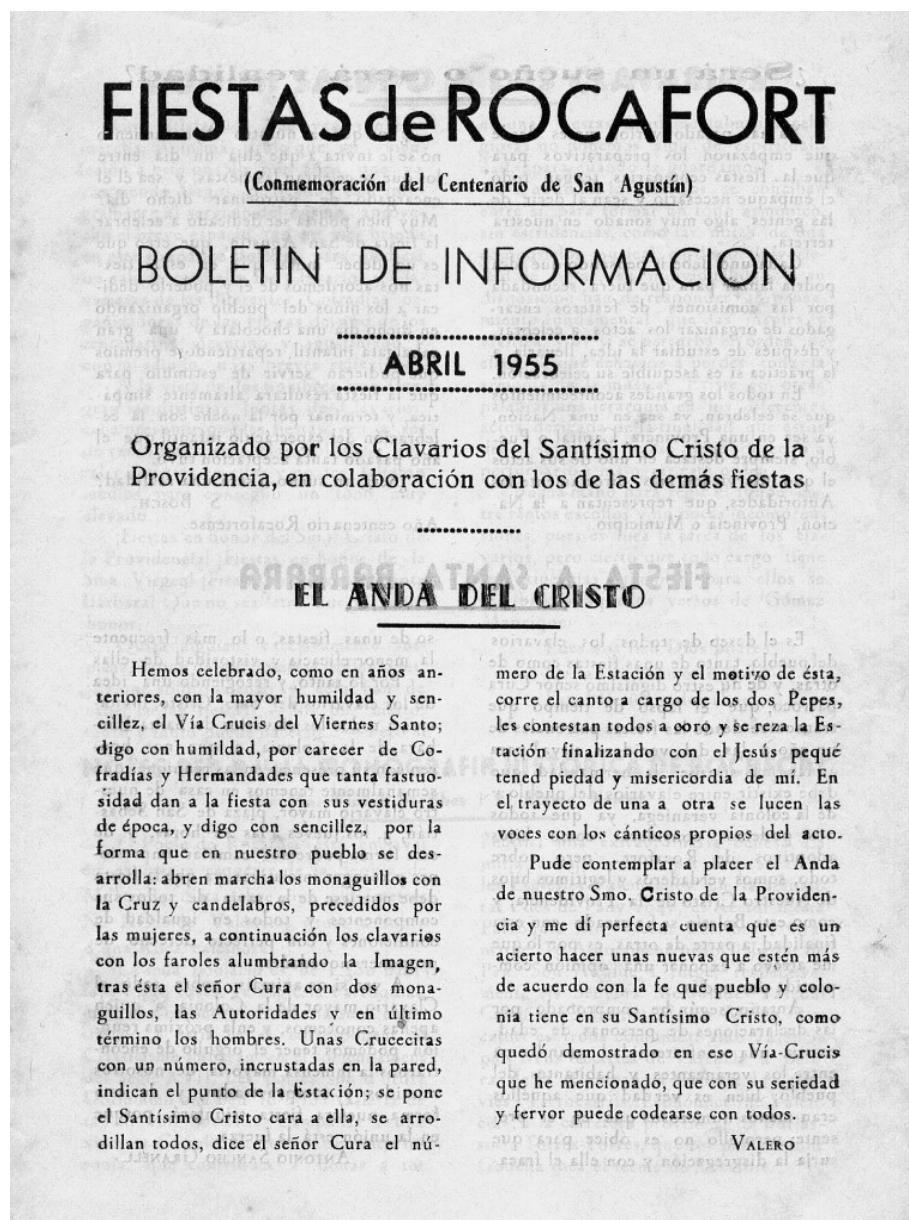
MN.VICENT SORRIBES I GRAMATGE

FRANCESC MARCO VALERO

La monografia històrica de Rocafort de **Mn. Vicent Sorribes i Gramatge i Francesc Marco Valero** fón publicada per fascicles dins dels Butlletins mensuals **FIESTAS DE ROCAFORT** des d'Abril de 1955 fins a Setembre de 1956.

Portada del primer Butlletí on es publicà la Monografia Històrica de Rocafort

HISTÒRIA

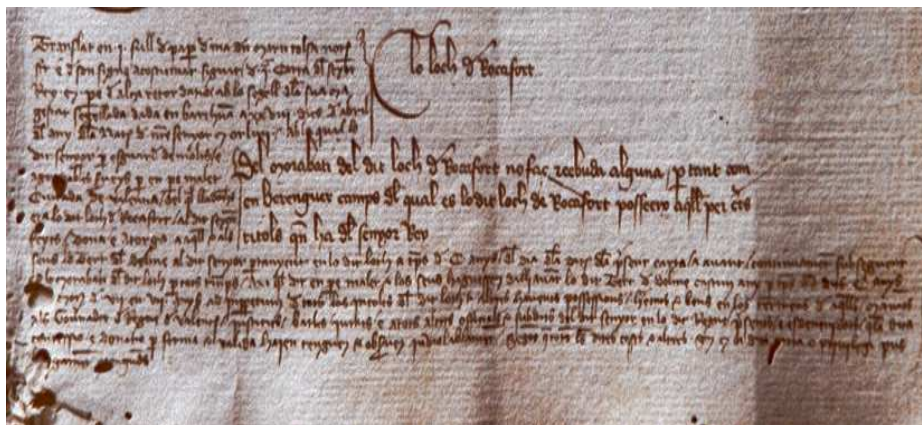
El poble de **Rocafort** està enclavat en el marge esquerre de la Séquia de Montcada, dista sobre cinc quilòmetres N-NO de València, situat sobre una roca calcinosa.

La seua població es de 1380 habitants i 439 cases. Té Església Parroquial, molt ben conservada i tota la seua construcció i estil és el corresponent al Classicisme imperant en el començament del Segle XVII.

Les portes són d'ordre Dòric amb una ben formada Galeria de taulell roig, artístic Campanar i una xicoteta Cúpula, en forma de mitja taronja, que contribuïx a donar a tot l'edifici una extraordinària bellesa. La mitja taronja és la pròpia de quasi totes les Esglésies Valencianes. En la actualitat i des de l'any 1942, és Rector d'esta Parroquia Mn. Vicent Sorribes i Gramatge. Té Ajuntament propi i Jutjat de Pau. Són Alcalde i Jutge, respectivament, els Senyors Melquíades Pascual Cabañas i Salvador Marco Marco. Rocafort és troba comunicat amb Valencia pels trens elèctrics de Valencia a Bétera, de la “Companyia General de Tramvies i Ferrocarrils Econòmics de Valencia”, i la carretera provincial de Burjassot a Torres-Torres que tot passant junt Godella toca el terme de Rocafort.

El nom de **Rocafort** és un nom genuinamet valencià , compost del substantiu femení **Roca** i l'adjectiu masculí **Fort**, ROCA-FORT. Antigament el valencià sols tenia un adjectiu masculí per als dos sexes, com el castellà un per a designar indistintament el masculí i el femení; fuerte, hombre fuerte; dulce, mujer dulce; també hombre dulce, mujer fuerte; el valencià posteriorment tingué i conserva l'adjectiu masculí i femení; fort i forta, dolç i dolça; home fort, dona forta, home dolç, dona dolça.

El nom del nostre Poble fa al·lusió a la Roca sobre la qual està edificat, com atres pobles, Penyafort, Puig, Portet, Montroi, Pla de Quart, etc., etc. El fet de no figurar el nom Rocafort en el Llibre del Repartiment on consten els pobles que el Rei En Jaume I va repartir als cavallers que li ajudaren a la Conquesta de tot el nostre Regne, ni en el Nomenclator del Canonge Sanchis Sivera, ni posteriorment en el recent publicat pel nostre amic J. Ernest Martinez Ferrando, Director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ens fa supondre que el nostre poble es posterior a la recuperació cristiana del Regne de Valencia.

Document Del Morabetí de 1415

Lo loch de Rocafort

“Del morabetí del dit loch de Rocafort no faç rebuda alguna per tant com en Berenguer Camps del qual es lo dit loch de Rocafort posseix aquell per cert títols que ha del Senyor Rei”

No sabem com ni per qué, la primera que va tindre propietat sobre Rocafort fón Na Francesca Gemella, (document del 1343, citat per Sanchis Sivera, Nomenclator pág. 370); l'heretà després la seua filla Andrea Mactano i passa tot seguit a Mateu Llançol. A este li varen confiscar els béns i va adquirir Rocafort Francesc Matet, al qual el va succeir Pere Matet, que obtingué de la Corona el dret de cobrar un terç dels delmes (espècie de contribució) per l'espai de cent anys. Darrerament foren Senyors de Rocafort els cavallers Mercader fins el 23 de Novembre

de 1527, en que En Pere Mercader va vendre els Senyoriu de Rocafort a En Tomás Ribot, (nota del Baró de Sant Petrillo). Varen ser també Senyors de la Baronia de Rocafort, En Ramón Almenar, a més de En Tomás Ribot, En Gaspar Ribot i l'il.lustre En Miquel Catalá que va adquirir el Dret d'esta Església per escriptura del 19 de Decembre de 1632. Segons Escolano, En Cristóbal Muñoz de Funes fon Senyor de Rocafort i Godella, per manca de successió varonil varen entrar en possessió d'esta Baronia els Julià Muñoz fins a En Pasqual Julià, els bens del qual anaren a parar a mans dels Barons de Santa Bárbara, titol que ostenta la familia de En Vicent Rodríguez de l'Encina i Tormo.

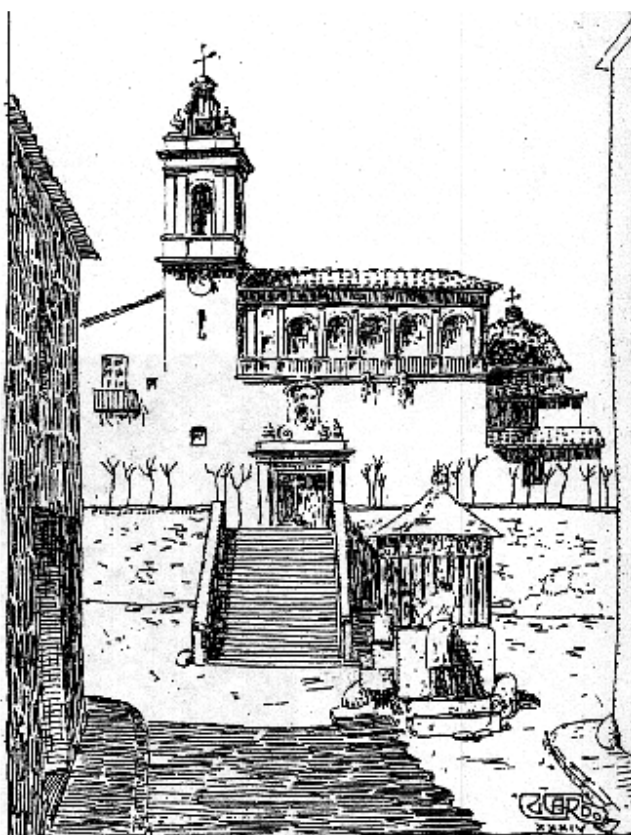
Arbre Genealògic dels Senyors de Rocafort

Creem que la casa Senyorial de Rocafort és la assenyalada amb el núm. 1 de la plaça front a l'Església, hui propietat d'En Joan Bou; hi havia un Escut d'Armes en rajoletes de Valencia, estava posat a sobre de la porta principal, i era així: Quarterat; 1, Arbre i un llop passant; 2, Torre sumada; 3, Estrela de vuit puntes a sobre de un monticle, i 4, Tres panells amb un cor. Es troba el tot partit de mitja Flor de Lis i mig Sol. Timbre: Corona ducal. Casc obert i posat de front. Fins ara no tenim la traducció d'este Escut, ja la donarem, si podem en fer la traducció de l'Escut dels Catalá, col·locat a sobre de la casa núm. 4, propietat hui de la família Boira; este escut es troba també en la Pedra Funeraria de davant de l'Església, en la Capella de la Comunió davant de Sant Francesc de Paula, en els Angles de la Mitja taronja, etc., etc. També està en les voltes del Temple i en la Poltrona Senyorial que es conservava a la Sagristia, hui desapareguda.

Es diu que els Frares Agustins foren els primers fundadors d'este poble, però com haveu vist, abans de vindre ells ja per ací vivia gent noble i Senyors de Rocafort; el Convent es va fundar l'any 1434, com així consta a les escriptures del seu Arxiu, i abans de vindre els Frares a Rocafort hi havia una Ermita propietat dels Pedrapiquers de Valencia; esta Ermita estava dedicada al Gloriós Sant Sebastià Màrtir, i els Pedrapiquers la varen donar gustosament als religiosos per a la fundació del Convent; per esta raó, Sant Sebastià continuà essent el titular del Convent. (Conf. Crònica del P. Jaume Jordan de 1711)

No podem apreciar amb exactitud la classe de gent humil que en aquells temps poguera viure al nostre poble, pero havien de ser molts, puix per tot lo que ens contenen les persones més velles i pels senyals que en cara es poden vore sobre el terreny, les canteres naixien en el solar de davant de casa del Senyor Baró, (anomenat vulgarment per la "Penya"), seguien després el curs que te hui la carretera fins a la plaça, coneguda pel nom dels "Casinets", (junt al Bar Rosaleda). A més dels que treballaven en les canteres, ens fa supondre que també hi hauria alguns que conreaven la terra de regadiu (recordeu que Pere Matet obtingué de la Corona el Dret de cobrar un terç dels delmes, espècie de contribució, per espai de cent anys).

El Pou que hi ha de front a l'Església, "Pou de la Plaça" (huí inutilitzat), i que tantes voltes apagava la set de llauradors quan tornaven a casa després de les faenes del camp; eixe Pou on anaven a omplir el cànter i la botija les xiques fadrines, testic de tants idilis amorosos i promeses de casaments, originàriament fón un aljup (cisterna) que en temps de secor s'alimentava de l'acequia de Moncada i donava aigua a l'abast de tot el poble.

POU DE LA PLAÇA. DIBUIX DE 1934

Les vivendes de esta gent humil, primitivament eren coves, que n'hi havia moltes, algunes d'elles encara les conserven les cases modernes per a deixar-hi coses que sense frescor es fan malbé o roïns; la majoria de estes coves han estat enrunades (tapades). El grup més gran

de coves, que degué ser l'antic poble de Rocafort, es trobava emplaçat des de la casa núm 1 del carrer de Trassagrari, plaça de Sant Sebastià i la part dreta del carrer del Dr. López-Trigo fins la travesia de Bétera. A més de estes encara n'hi havia d'altres escampades al llarg de lo que hui es el poble. Fa poc més de mig segle que deixaren de ser vivendes en la seua totalitat.

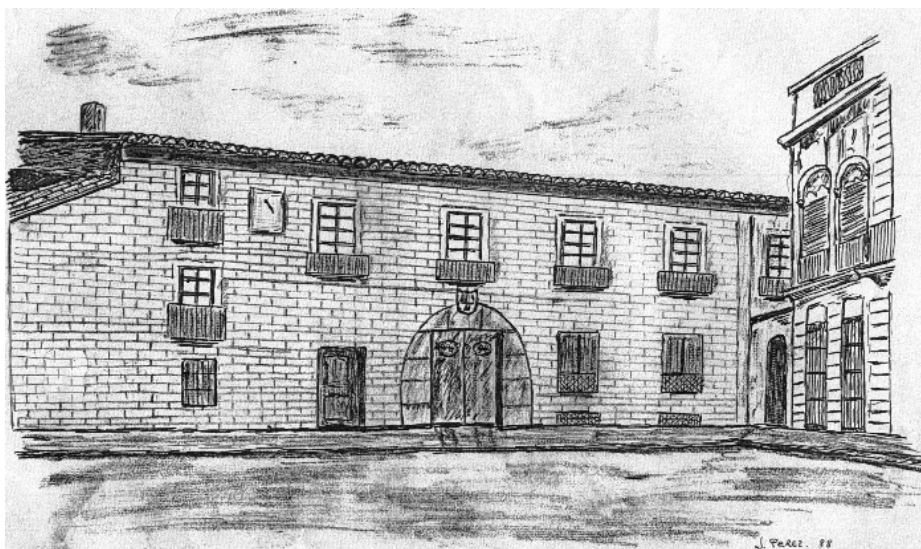
El Convent fon fundat per a Retir dels Religiosos vells i esgotats en el govern d'altres ministeris religiosos, a fi que la soletat i silenci pogueren els Monjos donar-se de ple a l'Oració i Contemplació.

Varen ajudar a la fundació d'este convent, els Senyors de Rocafort; En Ramón Almenar i els seus descendents; En Tomás i En Gaspar Ribot (el 23 de Novembre de 1527), i posteriorment l'il.lustre En Miquel Catalá. En arribar el segle XVII, segle de Barroquisme, els Drets Patronals, cada dia eren més desitjats, puix tenien els Senyors Patrons alguns privilegis; cadira poltrona, lloc especials durant els Oficis Divins, etc., i els Frares sospitosos de que els Senyors de Rocafort no deixarien de reclamar els drets patronals de l'Església del seu Convent,

ESCUT DELS CATALÀ

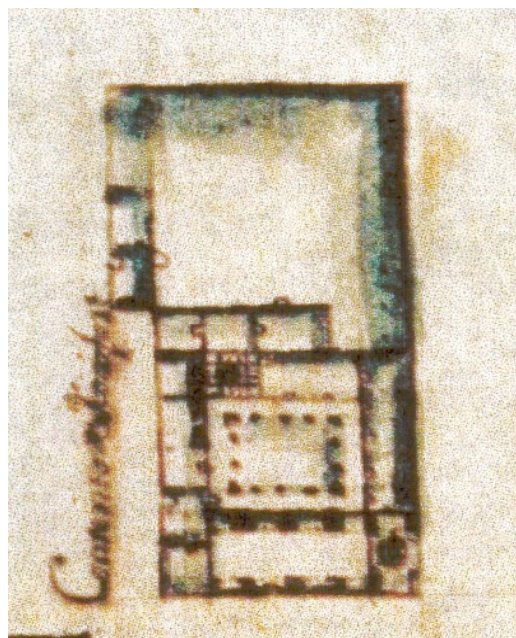
encara que ells no l'havien fundat atorgaren el Títol de Patró, per escriptura del 19 de Decembre de 1632, a En Miquel Catalá, el qual beneficiava molt este Convent, i va fer un ric Trasagrari, un enterrament per a la seua Casa i el Retaule de l'Altar Major. En Baltasar Juliá i Muñoz, Senyor de Rocafort, va impugnar esta donació, i després de moltes baralles armaren un plet que es resolgué a favor del Catalá; per tot açó, un fill de Catalá pagá moltes obres importants en l'Església i posá el seu escut en els llocs que varem citar. Eren els Catalá persones de sang real i tenien com a ascendent seu a Otger Cathaló. El seu escut estava format per dos "cuarters", el primer d'Aragó i el segon de Catalá (un gos llebrer saltant de plata en camp d'atzur). En el segle XVII heretá el Patronat del Convent de Rocafort doña Anna Maria Catalá, que es va casar amb D. Antoni Martinez de Medinilla. Este matrimoni fon motiu per a que obtingueren el títol de Comtes de Cirat. Passaven els Comtes temporades a Rocafort i vivien en la casa núm. 4 de la plaça (huí dels Boira); puix bé, en una d'estes temporades, la senyora Comtesa es posá molt malalta, fins arribar a una mort aparent que estigué ben prim no fos soterrada en vida. Va recobrar els sentits quan tots pensaven que era morta i després encara va tindre un fill.

CASA PAIRAL DEIS COMTES DE CIRAT

Del que es veu, la família dels Catalá tenia gran afecte al nostre poble, ja que per l'èspai de més de dos cents anys, els fills i successors d'En Miquel Catalá no deixaren mai de passar llargues temporades a la seua casa pairal de Rocafort; a més d'esta casa, tenien els Catalá altres bens i eren amos d'una xicoteta devesa adosada a la casa pairal, tota ella tancada per un mur de paret que comprenia tot este terreny; front a la plaça, tot el tros que huí es pas natural de la carretera de Massarrojos era un portal per on passava el cotxe (després d'haver deixat els senyors a la porta principal) per anar a les cavallerisses; a continuació del portal començava una paret d'uns dos metres d'altura, que proseguia per la part dreta del carrer de Francesc Carbonell (abans anomenat carrer del Pi, en record d'un corpulent pi que hi havia dins de la devesa), i abans de finalitzar este carrer, trencava el mur cap a la dreta fins a arribar a l'acequia de Montcada; encara podem vore ara un tros, uns quant metres d'aquella antiga paret que tancava la devesa. Ben a prop de la casa pairal dels Catalá hi havia algunes casetes on vivien els estatgers i segurament alguns atres servents. La casa cantonera a la plaça i al carrer de F. Carbonell coneguda huí vulgarment per casa La Pera) era una almássera

¶ El Convent de Rocafort es molt xicotet però molt bonic; tenia.

CONVENT DE ROCAFORT Plànol sobre 1700

totes les oficines necessàries; claustres, refectori, dormitoris i sagristia. Al bell mig del claustre hi ha un aljub d'aigua molt bona i fresca en l'estiu. *“El claustre està compost per 16 arcades i vint columnes, la galeria superior les arcades es troben sostingudes per pilastres. Llástima que siga de guix”*. Antigament la sagristia estava molt ben guarnida d'ornaments i algunes “reliquies de Sants”. Els frares, fins l'any 1835 en qué el Govern decretà suprimir les Comunitats Religioses, donaven el Servei religiós als veïns de Rocafort, i el seu ministeri era molt profitós, no sols per a Rocafort sinó també per als pobles voltans que hi acudien a oir Missa i prendre la Comunió

Concediren els Reis alguns privilegis a este Convent. El Rei Joan II d'Aragó atorgà als Religiosos Agustins de Rocafort una llicència per a fundar i instituir en este Convent “una Confraria del Gloriós Sant Sebastià Màrtir”; també els va donar permís per a demanar almoïna per tots els seus Regnes, sense que no ningú poguera posar entrebancs. Este Privilegi fon donat en el Palau Real de Valencia el 1 de Juliol de 1467 i es conserva en l'Arxiu d'este Convent.

Governá el Convent de Rocafort per molts anys el P. Frai Jacob Pérez de Valencia, que fón anomenat Gobernador eclesiàstic de l'Arquebisbe de Valencia i després essent Bisbe, fon de bell nou anomenat Prior del Convent de Rocafort el 25 de Març de 1485.

Este Convent tenia 8 reliquies principals que les va enviar de Roma el Sagristá del Papa, il.lustrissim Senyor Frai Josep Eusanio religiós agusti; al volt dels anys 1676, estes reliquies foren registrades pel Bisbat de Valencia i eren les següents; un braç de Santa Celestina V. I M; un braç de Santa Victoria V. I M. (d'estes dos santes els frares resaven l'ofici doble, per ser reliquies insignes); també hi havia un os gran de Sant Donat Màrtir; atre de Sant Vicent Màrtir; atre de Sant Honest; una costella de Santa Constanca, etc.

ANECDOTARI DE ROCAFORT

Els frares d'este Convent eren de l'Ordre de Sant Agustí, per esta raó les festes patronals de Rocafort se celebren sempre el diumenge següent a la festivitat de Sant Agustí (28 d'Agost). La devoció a la Mare de Déu de la Consolació, anomenada també de la Corretja i de la Cinta, fon introduïda a Rocafort pels Agustins, que la tenen per Patrona de la Ordre, Sant Nicolás de Tolentí, Sant Tomás de Vilanova i Santa Rita son també de la mateixa Ordre, per eixe motiu són coneguts i venerats a Rocafort.

La casa del Senyor Enric Bargues Marco, del carrer de Santa Mónica núm. 26, fón la porteria del Convent

El carrer de José Antoni, abans era anomenat carrer Major o de Alborno, este segon nom li vingué per la casa assenyalada amb núm. 15 propietat hui d'en Jesús Manglano i Cucaló de Montull, Baró de Terrateig

Carrer Major. Casa del Baró

Fon construïda en l'any 1768 per en Baltasar Albornoz Tapies, Cavaller profès de Montesa i Tresorer del Sant Ofici i Tribunal de la Inquisició del Regne de València. Vinculada en la família l'heretà la seua neta na Lluïsa Albornoz i Ladrón de Payas, Baronesa de Valvert, que es va casar amb en Pere Vich, abans Manglano i Baró de Llaúri. Des d'aleshores foren els Senyors Barons de Llaúri els amos d'esta casa, fins a la mort de l'últim en 1937, i de la qual la va heretar el seu fill en Jesús Manglano i Cucaló de Montull, actual Baró de Terrateig

En este mateix carrer es diu, sense que ens conste documentalment, que els Senyors Comtes de Cirat, edificaren algunes de les primeres cases; pel que fa a la assenyalada amb el núm 7, hui propietat del metge en Nicolau Alonso Ferrer, diuen que fou primitivament propietat del Capítol de Canonges de València, que hi la varen alçar per a tindre un lloc de repós per als Senyors Canonges malats i esgotats.

En la assenyalada amb el número 2 hi havia un cup i trulls, on es trepitjava el raïm per a fer el vi; molts encara l'hauran conegut, puix no fa cinquanta anys que hi existia.

La casa assenyalada amb el número 11, hui propietat de l'lustre advocat Pau Fuenmayor, persona per cert de molta cultura i formació religiosa, que juntament amb la seua estimada esposa, donya Angeles Perelló, senten un afecte especial per Rocafort, fon reconstruïda per en Vicent Fillol (ja vorem més endavant com este senyor féu moltes coses en benefici de Rocafort); esta casa es coneguda amb el nom de de Comte de Sanoni; hi ha una llegenda referent a esta casa, de la verisimilitud de la qual no responem, que diu: “En el corral hi havia una cova; els amos de la casa tenien moltes gallines i pollastres que, en fer-se de nit s'aixoplugaven en l'esmentada cova; puix bé: entre estos pollastres n'hi havia un que tenia molta de fama i era conegut de tots els veïns (tal volta per ser el més valent en renyines de pollastres, aleshores “deport de moda”); lo ben cert és que un matí, els amos notaren que el célebre pollastre havia desaparegut; registraren tota la cova i s'enfonsaren en un passadís de la mateixa, el cridaren moltes voltes i res, el pollastre no donava senyals de vida, més veges tu per aon un dia, quan ja els amos anaven aconsolant-se i donaven per perdut el famós pollastre, aparegué en el terme de Godella, en un lloc que dista de la Masia del Rellonger uns cinquanta metres, cosa que es fa pensar si hi hauria un passadís que posava en comunicació la cova i el lloc on aparegué el pollastre. Per això esta cova es coneguda amb el nom de “La cova del Gall”.

La casa d'este mateix carrer que porta el núm 13, propietat dels germans Pasqual i Rita Roig, és també una de les més antigues; segons referències dignes de crèdit, pertanyia al Convent i encara hui es pot vore, en un departament del corral, la finestra amb reixa de fusta de la cel.la disciplinar, espècie de presó dels frares. Un frare del Convent de Rocafort era oncle (tio) dels pares dels esmentats germans Roig; puix bé quan els religiosos foren exclaustats, l'esmentat frare deixà el plat que ell usava al Convent als esmentats parents i moltes vegades, en les reunions familiars, en comentar l'expulsió dels religiosos, la mare, amb molta cura, treia l'esmentat plat i el mostrava als seus fills, dient-los; “esta es la friteria del oncle (tio) frare”. En la actualitat, estos lo conserven amb molt d'apreci com la conreaven els seua avantpassats. Esta família estava composta de set germans, tot ells molt devots i arrimats a l'Església, eren cinc xics i dos xiques

La nostra Església fon decorada en temps del Rector soterrat al nostre Cementeri, Mn. Francesc Morales. La Restauració fon feta l'any 1902, i fón ajudat, en gran manera, per un dels germans Roig, anomenat "Salvadoret el de Riteta"; dos dels altres germans Francesc i Vicent (el Fuster i Candel), tenien molta veu i un timbre de bariton d'alló més agradós; llástima no trobaren un Mecenés que el ajudara en la seua vocació artística. Molts dels nostres compatricis els recorden ben bé i saben que quan ells cantaven en la Santa Missa i en els Aniversaris, la sua majestuosa veu retronava les naus de l'Església. L'altre germà més xiquet Pasqual, tenia una veu molt bonica i timbrada de tenor, i educada a son temps musicalment, ha estat un cantor molt conegut més enllà de les nostres fronteres: París, Ruán, Lisboa i Anglaterra en són testimonis. Amb el seu art, en Pasqual Roig ha donat dies de glòria al nostre poble. Més endavant parlaren de tot açó extensament.

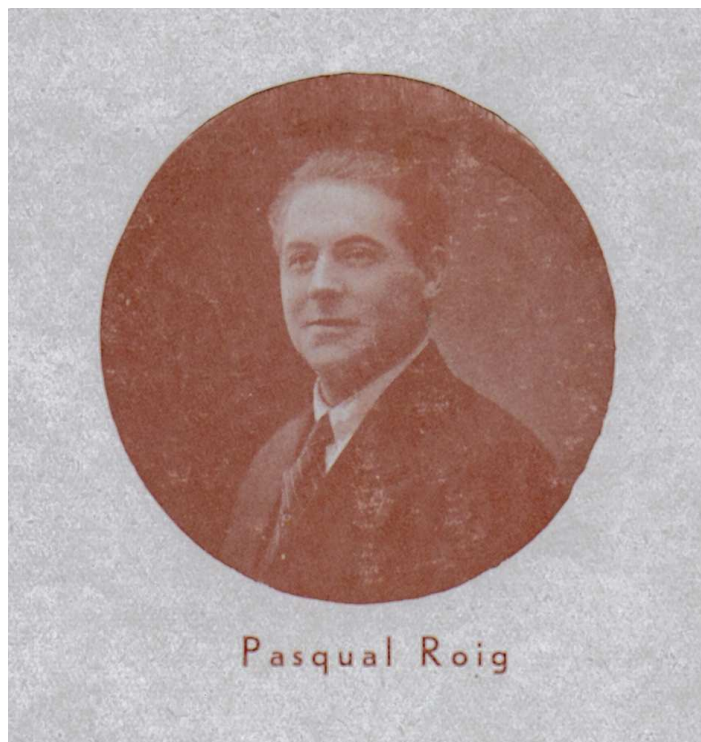
La casa de la plaça huí propietat del nostre Canonge, il.lustríssim senyor H. Cortés, primitivament fón casa de llauradors del Comte, per on eixien i entraven els animals i tenien els aparells i els forcats, els alardes i demás guarniments propis dels llauradors; per esta casa es passava a uns trulls que hi havia en els sótans i a altres dependències. M'es endavant, en esta casa estigué instal.lada la primera taverna de Rocafort es deia "La tenda de la tia Inés", besavia (bisabuela) de Vicent Aguilar Blat "El Barber".

CASA DEL CANONGE

Quan els senyors Comtes hagueren d'eixir d'Espanya, deixaren un administrador per a la cura i conreu de les seues propietats i de la Hisenda, poc després pasa este patrimoni a mans d'altres administradors, i entre ells cal fer esment d'un En Germà d'Andrés i Daza, "Fanfan dels Godos"; este és feu molt amic d'en Francesc Roig, -el Fuster-, passava moltes estones al taller on parlaven a bastaments; en una de les seues habituals visites, una vesprada, en arribar a la Porta del Taller, s'atura per a escoltar sense interrompre'l una cançó que Francesc cantava; li agradá tant, que no podent contindre's, acabada la cançó entrá en el taller aplaudint i li digué: "Llástima de Baríton que haguera eixit d'eixa ben formada gola", i este respongué: ¡Si vosté escoltara el meu germà Pasqual, el més xiquet de la família, este si que té una veu bonica!, si? Porta-me'l a casa una nit i li la provaré. No era fácil convéncer Pasqualet, puix en la seua infantesa era un poc retret i molt vergonyós, a la fi es va decidir i aná a casa del Administrador, i este, que era molt aficionat a la música i molt coneixedor del cant, en escoltar la seua veu restá meravellat; "hi havia fusta per a un gran Tenor" se li oferí per a tot, li va

deixar el Mètode de solfa i fón el seu primer professor. Començà Pasqualet l'estudi de la música amb gran aprofitament i com que l'esmentat Administrador hagué de traslladar-se a Oporto (Portugal) i no

EL TENOR, PASQUAL ROIG

tenia més que un fill de la mateixa edat que Pasqualet, proposà a la seua esposa emportar-se'l amb ells "com un fill més" i ajudar-li per fer-lo un virtuós de l'Art. Vençuda la resistència, molt propia dels pares en estos casos, i protegit per este matrimoni, acabà la seua vocació musical a Oporto i va donar el primer concert en esta capital, on va obtindre un éxit clamorós, éxit que es va repetir moltes vegades, fins que tralladat, de bell nou, l'antic Administrador dels Comtes a Espanya (Jerez de la Frontera), Pasqualet, fet un gran artiste, tornà a Rocafort, cantà en el Teatre Novetats de Burjassot, moltes sarsueles, en una d'elles va tindre l'honor de esser acompanyat per la famosa tiple, aleshores ja retirada del teatre, anomenada "La Nadal". Fón convidat, de bell nou pel seu

protector i tornà a Jerez de la Frontera, en arribar hi cantà algunes Operes i la titulada “Hernani”.

Va conèixer a Dña. Elena Gordon i féu amistat amb la família “Medina Garvey”(célebre pels seus vins). Contractat per una Companyia d’Opera es va separar del seu protector i durant esta separació va morir En Germà d’Andrés i Daza. En una de les visites que féu a la Tomba del seu protector va conèixer i travà relacions amistoses amb un matrimoni Francés que tingué gust a escoltar-lo cantar, i tot d’una assabentats del que succeia li varen fer la proposta d’anar a França amb ells i des d’aleshores foren els nous protectors. Amb ells es traslladà a Marsella i en escoltar-lo l’alta Societat li va donar l’ajut incondicional: els nous amics li varen pagar l’ensenyament del idioma Francés, i, amb este Idioma, cantà després vint-i-dos óperes, entre elles, cinc de Juli Massenet.

A Paris es va perfeccionar en el coneiximent de la Llengua Francesa i baix de la protecció de Madame Conneau, esposa de Napoleo III, fon presentat a l’Emperatriu Eugenia, la qual el convidà a cantar al seu Palau el dia que donava un dinar al Rei de Portugal i l’Ambaixador d’Espanya Mery del Val.

A Ruen féu el seu debut artístic en el Teatre de l’Art i va cantar admirablement l’òpera “Chaterton”, de Lleó Caballo.

Subvencionat per l’Estat Francés, li va concedir, a l’ensem, autorització per a cantar on volguera, avinentesa que va aprofitar Pasqual Roig per cantar a la Catedral, “L’Himne Mitja nit Cristians”. Cantà també a Marsella, Lió, Burdeus, Costa Brava, Londres. Al Teatre Real de Madrid estrenà “La Tragedia del Bes”, de Conrad del Campo, etc., etc. La Guerra del 14 el va arruinar; acabada esta, de bell nou, se instal·là al front d’una Acadèmia, a la ciutat de Marsella. Lany 1929 tornà a Rocafort, i va cantar la última volta a la Capella de la Verge dels Desamparats de Valencia, Pasqual Roig té a hores d’ara 83 anys, viu amb la seua germana Rita que compta 88 anys, com a bon cristià viu conformat amb la voluntat de Déu i com a bon patriota ha donat dies de glòria al seu Poble. A Pasqual Roig se li pot aplicar l’anecdota del Savi

Tales de Mileto. “Pobles hi ha que honoren als seus Fills, també, però, Fills que honoren el seu Poble”.

LA CASA DEL CANONGE

En deixar l'administració dels Senyors Comtes, el protector primer de Pasqual Roig, es va fer càrrec dels béns dels Comtes, l'il·lustríssim Senyor Mn. Bonifaci Marín, Canonge de molta edat, el qual va enderrocar la Casa vella on estava instal·lada “La tenda de la tia Inés” i en el mateix lloc en va alçar un altra que per este motiu es coneguda vulgarment per la “Casa del Canonge”. Esta Casa ha tingut atres propietaris, en l'actualitat és propietat de l'il·lustríssim Senyor Dr. Hernán Cortés, Canonge de Zaragoza, i torna a dir-se “Casa del Canonge”.

Acabat este Anecdolari que suponem haurà estat de la agradaça de tots, per les notes tan simpàtiques que hi havem donat agafem de bell nou, el fil de la Història, per palesar les coses mes important que constitueixen el nervi de la nostra Tradició, i el “Corpus” de tot alló que forma la verdadera història del nostre Poble: La supressió de les Ordres Religioses i la Llei Amortitzadora, decretada pel Govern Espanyol, l'any 1835, plantejaren a Rocafort un seriós problema que calia resoldre, puix el Convent de Rocafort, amb la seua Església, segons les lleis, quedava a mercé de qui ho volguera comprar, i en passar, sobre tot l'Església, a mans d'un propietari particular restaven els veïns de Rocafort sense Església on poder reprendre els seus deures religiosos envers Déu, Senyor nostre.. Sortosament es va imposar una solució favorable per al nostre poble: L'Estat li cedí tot l'edifici i fón aleshores quan els fidels de Rocafort pogueren tindre Església propia i el Municipi lloc per als seus servicis. El braç eclesiàstic i el civil empunyaren amb fermesa les rendes per conduir el poble per les rutes de la cultura i civilització.

Les primeres notícies, d'este nou estat de coses, les trobem consignades al Volum Primer dels “Quinque Libri” que es conserva a l'Arxiu de la nostra Parroquia, hi apareix una Nota tot encapçalant el

QUINQUE LIBRI

Llibre que diu (l'Ortografia va modernitzada, tan en valencià com en castellà, pels autors d'este modest treball). "En el Vilatge de Rocafort, anex a la matriu de Moncada, residia una Comunitat de P.P. Agustins Calçats, eren a càrrec d'esta Comunitat l'administració dels Sagraments de primera necessitat, que són: Penitència, Eucaristia i Extremaunció. Suprimides les Comunitats religioses, per Ordre del Govern en l'any 1835, hi quedà per Assistent d'este poble el P. Marià Sanmartí que era el Prior del Convent. Per mort de l'esmentat Prior ocupà el seu lloc Mn. Josep Calatayud i darrerament resident en qualitat de Vicari, Mossén Pasqual Calatayud. No sabem si entre el P. Josep i Pasqual Calatayud hi havia algun parentesc; el Pare Pasqual va prendre possessió d'esta Vicaria a les darreries de l'any 1837. Este Pasqual era també un frare exclaustat pertanyent a la Comunitat de Religiosos Agustins Descalços de la Comunitat de Santa Mònica de Valencia, carrer de Morverdre. Desitjant el Poble la possible comoditat per tal que aci foren batejats tots els nous nascuts no perdonà treball ni diligència per a aconseguir-ho del Govern Eclasiàstic, com en efecte ho aconseguí per les encertades diligències portades a terme per l'Ajuntament d'este Poble, essent Alcalde Constitucional el Senyor Esteve Marco, Francesc Ferrando i Marià Marco Regidors, i Josep Ferrando i Carbonell, Síndic del Municipi. Tot açó se vorà per la nota següent. I perque conste ho certifique i signe (firme) a Rocafort 10 de Maig de 1840. Pasqual Calatayud. Vic. Rubricat."

✚ Altra nota diu: “A principi de l’any mil vuit-cents quaranta. El Senyor Esteve Marco, Alcalde Constitucional d’este Vilatge de Rocafort, desitjant proporcionar als veïns d’este lloc, tota la comoditat possible per a la recepció dels Sants Sagraments i majorment del bateig pels molts inconvenientd que hi havia per a traslladar els nous-nascuts a Moncada per ésser batejats, no perdoná mitjá, ni diligencia per a aconseguir del Govern Eclesiàstic l’erecció de la Pila Baptismal en esta Església; amb efecte, segons el Decret que va obtindre del M.I.S. Gobernador d’este Arquebisbat el 24 d’Abril de 1840 s’ha donat facultat al Vicari que és o fóra de l’esmentada Església, per a poder batejar en la seua Església, tots els fills del veïns del dit Lloc. En conseqüència, construida la Pila Baptismal i beneida per l’Ecónom de la Matriu de Moncada, d’Ordre i Comissió del Senyor Gobernador Eclesiàstic se començá a l’administració del Baptisme en 30 d’abril de l’esmentat Any, com consta per la següent Partida. I perquè conste firme (o signe) Rocafort 30 d’Abril de 1840. Pasqual Calatayud, Vic. Rubricat”.

✚ Tot seguit oferim als lectors algunes notícies interessants:

✚ La primera Partida de Baptisme que es conserva al nostre Arxiu Parroquial.

“En Rocafort a trenta d’Abril de mil vuit-cents quaranta fón batejada per mi Pasqual Calatayud una nena que se li posá per nom Pasquala Marco Marco, filla ilegítima de Joaquim Marco, natural de Massarrojos, i de Joaquina Marco, natural de Rocafort. Foren els seus padrins: D. Esteve Marco i Dª Josepa Estellés. (D’esta xiqueta no havem pogut esbrinar el seu llinatge.) El segón que es va batejar a Rocafort fón un xiquet. Va rebre les aigües baptismals el dia vint-i-cinc de maig de mil vuit-cents quaranta. Se li posá per nom Gregori Estellés Fuster, fill ilegítim de Joseph Estellés, natural de Rocafort i de Celestina Fuster, natural de Bétera. (Este fón el pare de Vicent Estellés “Trava”).

Segons documents de la nostra Parroquia, la Confraria de la Verge de la Consolació, celebrava els quarts diumenges de mes, exercici propi, puix hi ha una sol.licitud firmada per Fra Pasqual Calatayud, en la qual demana a l’Arquebisbat permís per a continuar celebrant-lo, porta data de mil vuit-cents-cinquanta-vuit.

El primer casament que es va celebrar a Rocafort fón el dia 12 d'Octubre de mil vuit-cents-seixanta-sis. Foren els consorts Francesc Silvestre Cardo, i Vicenta Cabo Ferrando. La primera defunció registrada al nostre Arxiu fón la de Mariana Marco López; va morir el 17 de Giner de 1867.

L'any 1856 (4 de Juny), se celebrá a Rocafort, per primera volta, el Sagrament de la Confirmació. Varen ésser confirmats 209, entre xiquets i xiquetes, per l'Arquebisbe de Valencia Exms. I Rvdm. Senyor En Mariá Barrios i Fernández. Actuaren de padrins: En Manuel Ferrando i Capilla i Na Mariana Andrés i Marco.

El fet d'haber aconseguit en aquells temps poder administrar els Sagraments del Baptisme, Matrimoni i els soterrars al nostre poble, va facilitar en gran manera les caminades feixugues i incomodes d'anar a Moncada per a estos menesters; cal pensar com serien de defectuoses aleshores les caminades per anar a Valencia o als pobles circumveïns. Sense vies de comunicació, sense carreteres reals, tot ho feien per les sendes i camins de carros, a sobre d'un ase (burret) i el més, “ en el cotxe de Sant Francesc” es a dir, a peu.

La primera diligencia establerta per a la comunicació amb Valencia (almenys altra més antiga no havem pogut esbrinar) fón una “tartana”; esta tartana feia el servici del correu i agafava els passatgers de Massarrojos, Rocafort i Godella; ens han contat que, de vegades, entre els tres pobles sols pujava un viatger o ningú. Més endavant ja fón establert el servici directe entre el nostre poble i la capital; esta millora fón deguda a Miquel Ferrando i Santamaría (el pare de Vicenteta Ferrando, “la tia Vicenteta la Tartanera”, avi (abuelo) dels germans Garcia. Al nostre poble venien els veïns de Massarrojos que volien anar a Valencia, puix ells encara no tenien servici directe amb la capital.

Uns anys després s'instal.lá una nova tartana, a càrrec de Josep Ferrando “el tio Pepe l'Estanquer”, este mot li venia perque a casa seua estava l'expenduria del tabac. No tenim notícies dels descendents d'esta familia.

El dia 14 d'Agost del 1891 es va inaugurar el Ferrocarril de Valencia a Bétera; l'import del billet de Rocafort a Valencia era de 0,15 pts. i un real, ço és 0,25 pts “ida y vuelta”. Esta millora contribuí, en gran manera, al progrés social del nostre poble i al seu millorament econòmic, puix obria un nou camí per als treballadors i per a les diverses professions.

Llástima que ara l'hagen pujat tant, puix a Rocafort, la gran majoria dels veïns ha de fer ús del Ferrocarril per a guanyar “el pa de cada dia”, no hi ha al nostre poble mitjans naturals per poder viure ací, cal desplaçar-se a la Capital i este augment de preu no contribuïx gens al progrés i benestar de les nostres classes modestes que som el més. ¡Llástima que el guany particular dels poderosos estiga, per egoisme, per damunt de les necessitats del poble que treballa!.

**ESTACIÓ DE ROCAFORT ANY 1922
LA MADEIXA DEL PREDICADOR**

Tots els anys, en arribar la Quaresma, venia un Pare Predicador de fora, era costum resar els passos del Via Vía i a l'ensem fer una

explicació de l'Estació referenciada. El Pare Predicador, a la força tenia que viure entre nosatres tot el sant temps de Quaresma, puix els mitjans de comunicació eren, com ja sabem molt dolents, i els sermons o explicacions de les Estacions calia fer-los per la nit dues vegades la setmana. El primer dia de la Pasqua de Resurrecció acabada la Missa Major, eixia la recapta de l'almoïna per al P. Predicador; pero, l'Algutzi feia una crida, tot anunciant al poble que "Se va eixir pel poble per arreplegar la Madeixa del Predicador". Els veïns de Rocafort donaven una madeixa de cânem, collita aleshores florent al nostre poble, i la penjaven a l'anella o picaport de la porta de casa, per a que forra recollida per les autoritats; el producte de la venda de totes les madeixes era l'almoïna que se li donava al P. Predicador de la Santa Quaresma.

Quan Várem dir (i així consta per documents d'este arxiu parroquial), el P. Fra Pasqual no estava massa content d'exercir el seu ministeri a Rocafort, es ben cert, pero, que amb tot aixó estigué al front de la Parroquia fins l'any 1867, en que impossibilitat per una greu malaltia tingué que deixar-la; el va succeir, com a Coadjutor, Mn. Baptiste Ferri, "El Pare Baptiste", de molts recordat i soterrat al nostre cementeri. El P. Fra Pasqual, després d'un llarg repós torná a Rocafort, pero en qualitat de d'estiujant, la qual cosa prova l'afecte que sentia pels seus Rocafortans.

El pare Baptiste tenia al voltant de trenta anys quan vingué al nostre poble a exercir el càrrec de Vicari; era baixet i grassonet, arredonit,, molt sezill i planer, d'una gran simpatia i atractivol amb el seu tracte familiar. Des de el primer moment aconseguí la voluntat de tots els Rocafortans. Segons informes de persones que el conegueren quan estava al front de la nostra Església, tenia poca facilitat de paraula, i els seus sermons eren planers i casolans, tanmateix no era pesat, puix els adobava de refranys, contes i historietes, als quals era molt aficionat, i a la fi resultava agradar i conmourer els cors que és lo que interesaba. de refranys ens sabia un feix, i des seus sermons solia dir: "Lo que no está en planys está en sospirs". Des de la trona, quan predicava i algú per cansament s'adormia, solia despertar-lo dient des del púlpit: "Xé (i ara el nom de la persona), a dormir ves-te'n a casa".

En una quaresma predicava el Sermó de la Passió (conegut amb el nom del sermó de la galtada), tot començant a parlar de l'entrada de Jesucrist en l'Hort de Getsemaní, o de les Olives, i com que no tenia massa imaginació i repetia moltes voltes; "les oliveres i el hort", ell mateix s'adonà que no s'ho treia dels dits, i a la fi exclama: "Jo si que m'he ficat en l'Hort, pero, ara vorem qui em trau".

Com que el nostre poble aleshores era molt xicotet, el Pare Batiste portava el control de tots els que complien en la Parroquia per Setmana Santa, i si fallava algú el compliment Pasqual anunciava: "Tres o quatre(els que no havien anat), falten a vindre, si no vénen prompte diré els seus noms". En certa ocasió feia molt de fred i un fortíssim vent de Llevant xiulava pels carrers, el nostre Senyor Vicari es trobava predicant, i parant en sec el sermó digué a Vicentet Roig "Candel" (que era acòlit): "Vicentet tanca eixa porta que aci anem a costipar-se"

Moltes i ameníssimes anécdotes es compten del Pare Batiste, ja n'hi prou amb "els botons de mostra que havem donat". Amb tot i aixó, com havem dit abans, el Pare Batiste fón molt estimat de tots els Rocafortans per la seua afabilitat, per la seua bonesa i per la seua caritat; el respetaven molt i el volien tots molt afectuosament; no n'hi havia renyina entre els veïns que no forra resolta pel Pare Batiste, el les desavinenses familiars, en els disgusts, en els plets de menys o més importància. El Pare Batiste, aconseguia amb els seus consells, refrany i contes apropiats al cas, que tots es perdonaren i feren les paus. Era un home de cor, pare de tots i de bona voluntat.

Fón Vicari de Rocafort fins l'any 1897 en qué caigué malalt de una greu malaltia i fón substituït per Mn. Francesc Morales (Vicari). En eixir de la malaltia el Pare Batiste, els Superiors li donaren un Benefici "Beneficiat" a Valencia; el Pare Batiste, però, continuà vivint a Rocafort. Per disposició testamentària seua fón soterrat al nostre Cementeri, on, tots sabem té la seua modesta Tomba.

Pocs anys després, çó, és, l'any 1902, segons document que es conserva al nostre Arxiu, la nostra feligresia, que era filial de la de Moncada, fón elevada a la Categoria de Parroquia d'Entrada; l'expedient

fon incoat per l'Excel.lentíssim Senyor Ciriac Maria ; Cardenal Sanxa, i acabat per l'Excel.lentíssim Senyor Dr. Sebastiá Herrero i Espinosa de los Monteros, Arquebisbe de Valencia, tenia aleshores la nostrea Parroquia 500 ànimes, i la seua jurisdicció s'extenia a tot el terme municipal, era Regent d'Espanya la Reina Maria Cristina, per mort d'Alfons XII. El document porta data del 24 de Febrer de 1902. El primer Rector propi que tingué fón Mn. Francesc Morales, que ja era Vicari del nostre Poble. De fet començà a governar-se la nostra Parròquia independent el 1 de Març de 1902. En este mateix any fón decorada la nostra Església.

La primera Confraria que existí a la nostra Parroquia, després de la seua erecció canònica, fón la de la Sant'ssima Verge del Rosari. El Decret porta data de Roma, fón aprovat el rescripte en el mes de Juliol de 1906, i està signat pel Mestre General dels P.P. Dominics. Com que est Any són les Bodes d'Or de l'erecció canònica de l'esmentada Confraria esperem alguna cosa extraordinaria, de les actuals Clavarieses que, com sempre, sabrán fer honor a tan solemne efemérides. Ja vorem qué fan...d'altura.

Fins l'any 1910, fón Rector de la Parroquia Mn. Francesc Morales, el va succeir, en qualitat d'Ecònom, el Doctor Mn. Josep Noguera, fa poc passat a millor vida i Rector de Sant Joan i Sant Vicent de Valencia.

En 1911, fón anomenat Rector d'esta Parròquia Mn. Joseph Ballester que estigué al front dels nostres destins espirituals, fins el mes de Maig de 1913. Tot seguit fón Rector Propi, d'esta feligresia, el Doctor Romual Vidal, després Canonge de la Seu de Valencia; en 1914 vingué, com a Rector Regent, Mn. Vicent Carrión, que fón substituït en 1916 per Mn. Joan Martín fins l'any 1921. En este temps fon nombrat Rector propi del nostre poble Mn. Antoni Genovés fins l'any 1930, en que va tindre com a Rector propi de Rocafort, Mn. Francesc Gabarda. Després de la Guerra Civil fón Rector Regent, Mn. Bertomeu Albert, actual Rector propi de Godella. Darrerament en les oposicions de 1942, fón destinat, com a Rector propi, Mn. Vicent Sorribes i Gramatge, al qual se li deu la total restauració del Temple.

DE LA FESTA DEL SANTÍSSIM CRIST DE LA PROVIDENCIA

La devoció al Santíssim Crist de la Providencia és viva al cor del poble Rocafortà i de la Colonia d'estiuejants; l'entusiasme i fervor amb què es celebra la seua Festa ultrapassa els límits Rocafortans i s'estén als pobles de la rodalia, prou i tot volguem nosatres poder donar la data exacta de l'Epifania o naiximent d'esta Festa, emperó, al nostre Arxiu Parroquial no hi ha cap document que faça referencia al seu origen, tanmateix, amb el deler de donar a conèixer, tot el que puga donar-nos llum sobre el particular, havem esbrinat i preguntat a rotes les persones d'edat avançada per tal d'escatir alguna data, algún record, i a la fi havem topejat amb Francesca Ferrando (La Tudeleta), la qual molt afectuosa, com sempre, ens ha contat tot el que hi a continuació vos hi posem.

“Jo recorde –per haver oït a mon pare- que quan ell era fadrí va ser anomenat junt a Vicent Bargues Roca, Clavari de la Festa del Rosari, aleshores feien dues Festes a la Verge del Rosari, una els hòmens i atra les dones, puix bé, mon pare i els altres clavaris foren cridats pel Senyor Rector i els hi va dir: No en sembla bé, i per aixó vos he cridat, que fem dues festes a la mateixa advocació; he pensat, si us pareix i es posem d'acord, que jo tinc una imatge del Santíssim Crist a la qual professe una gran devoció; l'anomene del Santíssim Crist de la Providencia, per que en tota ocasió apurada, en els treballs i disgusts d'esta Vall de llàgrimes sempre he estat escoltat i mai no m'ha desamparat, he pensat, dic que els hòmens podien fer-li Festa, ja sé que el motiu de la vostra Festivitat no té cap tradició ni atre fonament que la manca d'Imatges, és una la que tenim

CAPELLA DEL CRIST 1935

i en canviar-li els atributs canvia d'advocació; si li posem Rosari és la Verge del Roser, si li posem la Corretja és la Verge de la Consolació, no us sembla escaient que en la Imatge que jo tinc instituïm la Festa del Santíssim Crist i que esta siga patrocinada pels hòmens? La idea fón acollida benevolament i de grat pels Clavaris i començaren a fer la Festa del Santíssim Crist de la Providencia, des de llavors els hòmens. Este sembla ser l'orige de la Festa del Crist a Rocafort". Fins ací lo que ens ha contat Francesqueta Ferrando (La Tudeleta) i encara afegí, plena d'alegria; mon pare era conegut pels veïns, pel sobrenom (del Abuelo Tudela) i Vicent Bargues, l'atre Clavari amb el sobrenom del (Abuelo Rons). A comtar per l'edat de Francesca i els que podien haver pasta, des de que son pare, Fadri encara, feu la Festa per primera volta al Crist, uns vuitanta-cinc anys, al front de la Parròquia estava el P. Batiste, així doncs, crem fundadament qua a ell se li deu l'origen d'esta Solemnitat al

Crist que tant i tant de bé ens ha reportat a tots els fills de Rocafort; procurem conservar tot alló que la Fé i la Tradició ha fet carn del nostre Poble. “Sols els pobles que estimen els seus pares viuran llargament sobre la Terra”.

Com veeu, l'epifania o gènesi d'esta Festa no va poder ser més humil, precisament les coses humils són les que elegíx Déu per confondre els superbiosos de la Terra; la nostra festa com el gra de mostaza de l'Evangeli, ha anant fent-se arbre gran i a la seua ombra s'aixopluguen tots els fills de Rocafort i Senyors de la Colonia d'estiuejants. Si, de bell nou, forra posible que els nostres progenitors alçaren el cap i veren l'esplendor i magnificencia del seu culte i devoció, i, per sobre tot, els fruits meravellosos de germanor, que havem collit, i satisfets del seu encert puix son treball no ha estat estéril.

No temem afirmar que el Dia de la Festa del Santíssim Crist de la Providencia és un motiu poderós per a ajuntar a nombroses families que, per causes diverses, professió, treball, negoci, etc...etc...han estat separades, i, de vegades dividides, però en arribar, la nostra festivitat, tot es deixa o s'oblida i tots, formant una sola familia, es fa acte de presencia a la Santa Missa i a la Processó, i per a assemblar-nos més, recentment s'ha introduït el costum de portar la Medalla-Insignia del Santíssim Crist i el Cant de l'Himne al Crist de la Providència: Bandera i veu de tots els Rocafortans.

Altre tant poder dir dels estiujants absents, es a dir, d'aquells que huí no estiuegen a Rocafort, però que, en arribar eixe Dia, s'associen a la nostra Festivitat. Benhaja la memoria dels nostres avantpassats que tant i tant de bé han sembrat. Res més ens resta a dir ni de millor manera ha sabut explicar-ho la nostra modesta ploma. Agrairíem, molt de cor, que si alguna persona coneix alguns antecedents relatius a la nostra “devoció i festa” al SantíssimCrist, ens el donara a conéixer, puix nosatres, gustosament, els facilitarem des d'estes pàgines, per tal que arriben al coneiximent de tots.

LA FESTA DE SANTA BÁRBERA I LA “PORTÁ DE LA SANTA”

De la Festa de Santa Bárbara, que, segurament, deu ser una de les més antigues que es celebra al nostre poble, no hi ha a l'Arxiu parroquial ninguna data que ens pugui donar clarícia de **com i quan** fón creada. Ara bé, en un article del nostre admirat col.laborador, aparegut en este Butlletí, Fidel Pascual i que porta per títol: Per qué tenim a Santa

PORTÁ DE LA SANTA

Barbera per a Patrona?, trobem un senderó que anem a reseguir per a arribar a la reconstrucció del fet possible, de la realitat històrica que ens ocupa:

Tots els qui haveu llegit esta xicoteta Monografia històrica de Rocafort, sabeu que la Parroquia del nostre poble fón filial de la de Moncada; que fins l'any 1840, calia portar tots els nounascuts per a batejarlos a Moncada i per casar-se, calia fins l'any 1866, traslladar-se a l'esmentat poble.

Hi ha, a Moncada, una Ermita on es venera la Imatge de Santa Bárbera i una magnífica reliquia, a la qual se li té molta devoció, no sols

pels fills de Moncada sinó també pels veïns dels pobles voltants i tot açó pels miracles que a la seua intercessió se li atribueixen.

Puix bé, un dels fets que més han influït a elegir-la per patrona, els pobles que no en tenien, i anomenar-la per segona patrona, els qui en tenien, fón el següent: El 27 de Maig de 1701, dia primer després del Hábeas, una furiosa tempestat o tronada acompanyada de pedra i llamp va deixar enrrunats i destruïts tots els camps dels pobles circumveïns, tret del terme de Moncada i dels pobles que religiosament eren filials de la Parròquia de Moncada.

Este fet donà lloc a l'acord que es prengué, per les autoritats representants dels pobles que sofriren els danys de la tronada, a donar fe d'este cas tot reunint-se, cada any, el 4 de decembre, a Moncada, per assistir a la Missa Major que es celebra a l'Ermita de Moncada i a un dinar de germanor, tradició que encara és viva i que complixen religiosament els pobles d'Alfara del Patriarca, Massarrojos, Benifaraig, Borbotó, i Rocafort, per este motiu tots estos pobles tenen a Santa Bárbera per Titolar o Patrona.

En esbrinar l'origen de la Festa de Santa Bárbera al nostre poble, tots fins els més vellets. Recordem haver-la vist celebrar des de que tinguérem ús de raó, però sense la ja tradicional **"Portá de la Santa"** a casa del Clavari Major, després de la passejada Dantesca, de la Santa, per tots els carrers del poble, en eixe espectacle meravellós de llum, colors, de trons, de coets i carcasses que són l'exponent de la Fe de tot un poble, pletòric de vida espiritual que esclata, en entusiasme, en els signes propis de la seua raça: Polvora i coets, Llum i vida.

Cal donar de conèixer que abans de la reforma del nostre Temple, Santa Bárbera no tenia Altar i estava guardada tot l'any a Casa del Clavari Major; quan arribava el dia de la seua Festa era traslladada de la casa d'este a l'Església i aleshores tenia lloc **"La Portá de la Santa"**. Després del Sermó de la Missa Major celebrada en honor de la Santa es llegien els noms dels nous Clavaris i acabada la Processó, era, Santa Bárbera traslladada a casa del Clavari escollit per a l'any següent.

CASA DE LA SANTA. Casa Boira

El nostre Temple era molt xicotet i a on és huí l'Altar de Santa Bárbera estava la Pila del Bateig; de front, on huí tenim l'Altar de la Purísima, hi havia una porta que donava accés al Claustre. En fer les noves obres es va pensar de trobar lloc per a l'altar de Santa Bárbera, puix aleshores totes les vivendes del nostre poble eren coves o cases tan xicotetes que difícilment podien tindre una habitació espaiosa i decent per a deixar-hi la Santa tot l'any.

Així les coses, per tal de no suprimir la **“Portá de la Santa”**, varen canviar els termes i des d'aleshores la Santa la tenim tot l'Any al Temple, però en arribar la vespra de la seua Festa Major, se fá la **“Portá de la Santa”**, des de l'Església a Casa del Clavari Major, on, com tots sabeu, s'aixeca un magnífic Altar i reposa totes les hores de la nit fins el segon toc de la Missa Major del dia següent, en que acompanyada dels

seus jóvens Clavaris, Poble i colònia d'Estiuejants és "Portada al Temple" per a honorar-la com Ella mereix i nosaltres desitgem.

El primer any, que va estar la Imatge de Santa Bàrbera en son Altar de l'Església, fón Clavari Major Vicent Roca -Sento el Minyó- ; en traure la Imatge es va despegar la careta de rostre i varen tindre que fer la festa arreglant-la provisionalment; després fón restaurada a costes d'En Vicent Fillol.

DE LA PROCESSÓ DEL CORPUS I PUJADA DE LA PLAÇA DEL CABDILL (Abans Plaça Major)

Fins l'any 1936, la processó del Corpus era al nostre poble molt solemníssim i un dels actes litúrgics més bonics i espectaculars. Anaven capdavanters tres acólits amb la Creu Parroquial i els canelobres; tot seguit dues files dels xiquets de les escoles amb sengles ciris encesos precedits per la Imatge de l'Infant Jesús que era portada a sobre de quatre xicots; a continuació la Imatge de Santa Rita, després la de Sant Francesc, seguia darrere la Imatge de Santa Bàrbera, a esta la Puríssima Concepció i darrerament la Imatge de la Vergede la Consolació. Totes les imatges portaven el seu acompanyament -jóvens solters i hòmens casats- amb el seu ciri a les mans: Quasi totes les Imatges portaven Banda de Música. Darrere d'este seguici venia el Pal·li i baix d'ell la Carroza menada per quatre Sacerdots, portadora del Viril amb el Santíssim Sacrament, dos ministres en llurs encencers embaumaven el trajecte amb el fum blanc i cotonós de l'encens. Tancava la Comitiva Processional la Doma Sacerdotal (Revestida de tres sacerdots) i les Autoritats municipals en la seua Banda de Música. En arribar a la Plaça Major (huí Caudillo) i abans de trencar cap al carrer de F. Carbonell (del Pí) feien una Parada; els acólits es giraven de front a la Plaça i a tre tant feien tots els que formaven la processó amb sa respectiva Imatge, tot formant tres files; la primera estava composta de la Creu, l'Infant Jesús i Santa Rita; la segona fila de Sant Francesc, La Verge del Rosari i Santa Bàrbera; la tercera de la Puríssima Concepció i la Verge de la Consolació. Una volta tots arreglats de cara a la Plaça, descansava el Senyor Sacrament en la Primera Tauleta, que estava col·locada en la porta principal de la Casa

núm. 4 de la Plaça -Casa Boira- tot seguit totes les músiques de la processó tocaven solemnement i pausada la Marxa Real, el Preste llegia la corresponent Visita, en veu alt, es cantava el Tantum Ergo i la oració

PROCESSÓ DEL CORPUS

de Ritual i, de bell nou, amb els acords de la Marxa Real se reorganitzava el seguici processional. L'atre parada es feia en el carrer del Canonge H. Cortés (abans de Toledo), la Tauleta era col·locada a la porta principal del Xalet de la mà Esquerra, cantó a la Plaça d'Espanya. Hi es llegia la segona visita i seguia la Processó fins a la Porta del Temple. En arribar-hi formaven les Imatges un Angle recte des de la Porta de l'Església fins a l'escala. La Processó pasava per dins tot deixant pas lliure al Santíssim Sagrament qui era el Primer en entrar dins de l'Església on se li honorava i tot seguit la Reserva.

Acabada la reserva entraven al Temple totes les imatges per l'ordre que havien feta la processó, i tot d'una s'iniciava el desfile dels senyors clavis i claviesses acompanyats de les respectives músiques tocant passosdobles.

En les nostres festes, fins començament d'este segle, les disparades tenien lloc a la Plaça del Cabdill (Abans Plaça Major), eren molt diferents a les de hui, puix la pirotècnia ha fet grans progressos en este segle.

Aleshores començava la disparada amb explosió dels coneguts i valents masclets (tubs de ferro replets de pólvora forta amb un foradet on se col·locava la mineta), amb els masclets se formava el típic engraellat que omplia, de vegades tota la plaça, deixant-hi un passadís per al trànsit dels carros. Els coheters començaven la seua faena; primer, quasi sempre sol, Josep Alfonso (El Colvi) que, per cert, tenia gran destresa i elegancia, encenia el primer morteret de la fila, caminava dos passes i botava foc al segon, tot just quan explotava el primer encenia el tercer i així sucessivament fins a pedre's la monotonia dels dispars, puix alleugerant el foc s'arribava al "doble" en qué eren dos o més masclets els qui explotaven a l'ensem, i a un senyal convingut els atres coheters pegaven foc a atres masclets i darrerament l'encarregat botava foc a tot l'engraellat. L'engraellat estava compost de masclets iguals als anteriors, però acabats en punta per clavar-los a terra i formaven una cadena unida mitjançant un estopí.

El més famós coheter de Rocafort, destre en les disparades de masclets, fón Pere Ferrando (pare de Pere el Llumener) el qual es donava tanta manya que quasi mai trencava l'engraellat cosa sumament difícil que pocs podien aconseguir.

Un atre dels divertiments, que més cridava l'atenció al nostre poble, era el següent: "Vore com pujaven els carros la costa que enllaçava la carretera des de la Plaça al carrer del Pí" (hui Francesc Carbonell). Com que aleshores el transport es feia amb animals de sang -cavallar i mular- sobresortien especialment els transportistes de vi, puix tenien que fer grans jornades, i viatges llargs; tant els carros com els animals principalment les mules i matxos anaven ben guarnits i elegantment aparellats. Fón celebre el carro de Pasqualet -veí de Massarrojos- el qual tenia la arribada al nostre poble els diumenges de nou a deu del matí, tot just quant s'eixia de la Missa Major; i era de vore com els hòmens i jóves esperaven, sentats a la barana de la Llongeta i

comentant les coses banals del poble, el moment de vore la pujada de la costa de l'esmentat carro; es componia este de cinc mules, guapes, lluentes i grassonotes, la capdavantera era més xicoteta i responia al nom de Peregrina.

En ésser a la Plaça, la récula (el tiro) bebía aigua a l'abeurador del nostre célebre i típic Pouet de la Plaça que tants i tants records històrics té per a tots els bons Rocafortans i tot d'una començava la pujada amb el carro ple de mercaderia, i era de vore com tirava la Peregrina i com tots els altres animals de la récula grataven les roques arrapant el pis i traent foc amb les ferradures de les potes. La Peregrina era tan amestrada que entenia perfectament la veu de l'amo, talment com si fos persona entenimentada. L'espectacle era divertit i apassionat d'allò més; tots lloaven la força i mestria dels animals i carreter respectivament. Atre carro dels qui també cridava fortament l'atenció (este del poble) era el de Vicent Silvestre (Vicent el de la Tenda) pare dels germans Vicent i Salvadoret, que encara són taverners, el primer ha modernitzat el transport;; Salvadoret continua la tradició del seu pare i encara fa els viatges en carro i animal de sang, van a Torís, xelva, Casinos, Xulilla, pobles célebres pel seu excelent vi.

En esta Plaça han tingut lloc també tots els esdeveniments de major relleu en la Història del nostre poble; bo i celebrant-se Actes literaris, filharmònics, teatrals, etc., etc.

També es distreia la gent a la Plaça els diumenges i dies de festa amb el joc de la pilota, hui tot es fa en els peus i juguen al fútbol. Els Clavaris de Santa Bàrbara prestaven els guants, les pilotes de baqueta i les marxes, eren també els encarregats de cantar el joc en cada partida i cobraven un cànon que destinaven per a l'ajuda de la festa.

Absans però de jugar a Pilota, a la Plaça, era costum de fer partides d'este joc al Carrer Major -huí Cabdill- i encara en el carrer de Santa Mònica. En anys reculants, ens conten les persones més velles del poble, este joc de pilota era molt vistent i fón a l'ensem origen i vincle que per a agermanar més i més els llaços d'amistat avui vivents, entre el Poble i la Colonia d'Estiuejants, tot amb tot s'organitzaven partides des

del Poble contra la Colonia, atres voltes es feien partides tot barrejant-se uns i atres.

Es diuen que D. Paco Pérez, Caixer de l'Ajuntament de Valencia, era un gran jugador, el més reixit de la Colonia; D. Francesc Carbonell -Comptador de la Diputació-, de caràcter festiu i amic de la bulla elegant era qui organitzava les més famoses Partides, estes mai no acabaven guanyant ni els del poble ni els de la Colonia, puix en arribar afaltar un o dos quinze d'algún dels dos bándols, tot seguit es disparaven coets i acabava la partida en mig de bromes i rialles

JOC DE PILOTA AL CARRER DEL PI

Cal remarcar que en l'època a que ens referim, la Pilota era el joc de moda, els travessaven molts diners i fón célebre per la seua mestria en el joc, en tota la rodalia, el nostre veí, Llorenç Granell Gil (Llorenç el Patut).

També es celebraven, pels estiuejants, aleshores, famoses Funcions de Teatre dirigides pel conegut humoriste D. Josep Serret, el del Sermó de Serret, tan lloat i conegut a Valencia i que com ja es sabut i

ho confirma la Tradició, fón un calc més o menys estilitzat dels Sermons del nostre ben amat Pare Batiste.

Tot aixó fón l'origen i la pedra de toc d'eixa unió característica entre el Poble i Colonia que perdura fins avui per a honor dels bons sentiments cristians que viuen al fons dels cors de tots els Rocafortans i estiuejants, tan de bo nosatres sapiam conservar este patrimoni que com a nota de bonhomia ens han deixat els nostres avantpassats.

**RELACIÓ D'IMÁTGENS QUE HI HA A L'ESGLÉSIA PARROQUIAL
DEL NOSTRE POBLE I DATA I NOM DELS ARTISTES QUE LES
REALITZAREN.**

La imatge del Santíssim Crist de la Providencia és obra del gran artiste Valencia Carmel Vicent; fón acabada en Agost de 1940, éssent Rector ecónom Mn Bertomeu Albert.

La imatge de la Miraculosa, obsequi d'En Felip Garcia del Real, és obra del polifacètic artista Valencia En Josep Maria Bayarri; data: decembre 1940. La imatge de la Verge Assumpta al Cel, Mare de Déu d'Agost, fón realitzada en abril de 1941.

El Sagrari, de marbre i bronze, és obra de l'argenter Valencia, Sr. Pajarón; fón acabat en Abril de 1941.

La imatge de Santa Bárbara és molt senzilla; data del 23 d'Agost de 1941. Era Rector ecónom Mn. Bertomeu Albert.

Les pintures de l'altar Major són originals del malaguanyat artista Sr. Nogales; data d'Agost de 1942. L'altar major, de marbre, és obra del fill d'este poble Senyor Sancho; data d'Agost de 1942.

La imatge de la Verge de la Consolació, obra policromada, premi en el concurs d'Imagineria Espanyola, fón realitzada per l'eminent artista Valencià Antoni Ballester; data del 3 de setembre de 1943. El Retaule és creació del mateix conjunt d'art, una des millors i ben

ALTAR MAJOR 1967

aconseguides de ls Diocesi, és feu essent Rector propi Mn. Vicent Sorribes i Gramatge.

La imatge de la Verge del Roser és de l'artista Carme Vicent, essent Recto Mn. Vicent Sorribes i Gramatge.

Sant Sebastià, Patró i Titolar, és creació de l'esmentat artista Carme Vicent.

La imatge de la Verge dels Dolors és obra de l'artista Josep Ponsoda; data del 8 d'abril de 1943, essent Rector Mn. Vicent Sorribes i Gramatge.

La imatge de la Inmaculada Concepció fón realitzada per l'artista valencià Antoni Ballester; data: 24 d'Agost de 1945, éssent Rector Mn. Vicent Sorribes i Gramatge.

La imatge del Sagrat Cor de Jesús, de fusta tallada policromada amb or, és obra de l'artista valencià Josep Maria Ponsoda Bravo; fón regalada per la família Dinnbier Posadas; així mateix el Retaule i Taula de marbre; éssent Rector Mn. Vicent Sorribes i Gramatge.

La imatge de la Verge dels Desemparats, el Retaule i Taula, de fusta tallada són obre de l'artista valencià J. Serra; tot plegat fón obsequi a la Parroquia d'En Rafael Ridaura i Soria; data del mes de Maig de 1950.

Les campanes de la Torre foren construïdes pels Clavaris del Santíssim Crist de la Providència de l'any 1943-44. La primera fón batejada i li diuen "Anna", té un pes net de 700 Kgm.. Obsequi d'En

BENDICIÓ DE LES CAMPANES. ANY 1944

Rafael Ridaura i Soria. La segona fón batejada i s'anomena Santíssim Crist de la Providencia té un pes net de 400 kgm. Obsequi d'En Ramón Báguena i Garcés. La tercera fón batejada i li diuen "Agustina", el seu pes en net és de 230 Kg. Obsequi de la família Chastel-Costa. La més xiqueta data dels temps en què els Agustins fundaren el Convent, s'anomena "Sebastianeta" i té un dring magnífic. Esta mateixa Claveria en la seua segona edició regalà a la Parroquia les dues llànties de bronze cicellat i darrerament -tercera edició- les magnífiques andes del Santíssim Crist de la Providencia obra artística de gran vol realitzada per l'escultor Ramón Granell.

La imatge de Santa Rita és obra de l'artista, glòria de l'escultura valenciana Antoni Ballester, fón regalada per la família J. Serratosa-Anna Ridaura.

L'artística corona i les potències que porta la Verge de la Consolació són obres de l'argenter Rafael Torres, les pintures del fresc de la mateixa capella són del gran artista Valencia Senyor Bellver, de l'escola de Sant Carles. Els aplics allegòrics a l'Eucaristia de la Capella de la Comunió són creació de l'artista Antonio Ballester; així mateix el Combregatori de marbre blanc, els àngels corporis que sostenen la Taula i el Sant Calze de la Cena figura central de l'obra són una altra magnífica creació de l'artista València Josep Ballester; fon esculpida pel nostre paísà Josep Sancho.

La Verge del Roser que ix en l'Aurora és obra de Josep Bayarri, la de Sant Agustí de l'artista Sr Hervás, éssent Rector Mn. Vicent Sorribes i Gramatge, que regix la Parroquia.

El Combregatori de l'altar major regal d'En Ramón Báguena, data de 1955 i fón realitzat per l'artista Valencia Julià Concepció.

Totes les llànties que ornamenten les capelles de la nau central de l'Església foren creació de l'orfebre Sr. Llongo i donades per les respectives confradies. Totes estes obres foren fetes essent Rector Mn. Vicent Sorribes i Gramatge. No devallem a atres detalls i obres portades a totes dignes de la nostra consideració i lloança de tots els Rocafortans.

L'import de millores creades baix este Rectorat és de 1.350.000 pts. Aci tenim les dades principals de la nostra Història que atres la completen i la milloren es lo que desetgem els autors Mn. Vicent Sorribes i Francesc Valero.

L'esmentada enumeració de les obres aconseguides té un valor histórico-artístics que pot ser útil per a els nostres descendents i és a l'encems estímulo i agraïment a la generació present, raó per la qual ens havem pres el treball de posar-la de relleu. Que Deu ens ho pague a tots ben llargament.

#####